

*Almin Musić*1*

SPORAZUM O PRIZNANJU KRIVNJE

Sažetak

Institut sporazum o priznanju krivnje predstavlja dogovor između osumnjičenog, odnosno optuženog sa tužiocem o uvjetima priznanja krivnje za ono djelo za koje se tereti, a koji je kao takav zastupljen u našem zakonodavstvu. Ovaj, uvijek aktualan institut bitno je istražiti zbog njegove sve šire upotrebe u praksi. Cilj je ukazati na korisnost ovog instituta i predstaviti prikupljene podatke o količini upotrebe sporazuma u praksi na teritorijalnom području Zeničko-dobojskog kantona. Riječ je dakle o institutu koji nije svojstven izvornom bosanskohercegovačkom krivično-procensom zakonodavstvu. Sami institut je djelomično preuzet iz anglo-saksonskog sistema tj. iz pravnog sistema SAD-a tokom reforme krivičnog zakonodavstva koja je okončana 2003.godine. Rad istražuje i analizira historijski razvoj i primjenu ovog instituta u zakonodavstvu prije svega SAD-a te način na koji je ovaj institut prihvaćen u zemljama evropsko-kontinentalnog pravnog sistema sa posebnim akcentom na bosanskohercegovačko zakonodavstvo. Nadalje, u radu su istraženi i prikupljeni statistički podaci koji se odnose na upotrebu ovog instituta na području Zeničko-dobojskog kantona u slučajevima koje je vodilo Kantonalno tužilaštvo. Rad istražuje i analizira način nastanka sporazuma kao takvog, te na koji način je izvršena recepcija ovog instituta na području Evrope i na koncu kako je zapravo Bosna i Hercegovina preuzela institut i koji je obim njegove upotrebe, striktno na području Zeničko-dobojskog kantona.

Ključne riječi: sporazum o priznanju krivnje, krivični postupak, tužioc, anglo-saksonski sistem, evropsko-kontinentalni sistem.

1) Student Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici, demonstrator (student-saradnik) na predmetu Međunarodno krivično pravo

1. Uvodne napomene i metodološki okvir istraživanja

Institut sporazuma o priznanju krivnje je zasnovan na anglo-saksonskom običajnom pravu i omogućava tužiocima i osumnjičenim, odnosno optuženim da pregovaraju o vrsti i dužini krivičnih sankcija. Uvjet da bi se sklopio ovakav sporazum jeste da osumnjičeni, odnosno optuženi prizna da je počinio krivično djelo i pristane da se odrekne određenih prava koja su mu zakonom zagarantovana, kao što su između ostalog pravo na javnu raspravu pred sudom, osiguranje javnog, kontradiktornog i usmenog postupka i prava na djelotvoran pravni lijek.

Njime stranke “disponiraju” predmetom krivičnog postupka i on se zasniva na “adaptaciji anglo-američke procesne ideje po kojoj samo sporni predmeti zahtijevaju punu procesnu obradu”.² U svim krivičnoprocesnim sistemima koji ga poznaju sporazum podliježe sudskoj kontroli. Da bi bio kao takav prihvaćen, mora ispunjavati određene uslove, između ostalog priznanje mora biti dobrovoljno, da je optuženi svjestan posljedica, da je sankcija u skladu sa zakonom i sl. Među uslovima, posebno mjesto zauzima onaj uslov kojim se zahtijeva da dokazi dostavljeni uz sporazum moraju zadovoljiti određene kriterijume u pogledu kvaliteta i kvantiteta.³

Na temelju ovako zaključenog pismenog sporazuma, uz kontrolu ispunjenja odgovarajućih zakonskih uvjeta, sud bez suđenja i izvođenja dokaza u skraćenoj proceduri izriče krivičnu sankciju, te na efikasan i ekonomičan način okončava određeni krivičnopravni spor (krivični predmet). Imajući u vidu navedene karakteristike i pravnu prirodu sporazuma o priznanju krivnje isti se ubraja u konsenzualne i pojednostavljene forme postupanja

2) R. Janković, „Dovoljno dokaza o krivici kao uslov za prihvatanje sporazuma o priznanju krivice“, *Godišnjak fakulteta pravnih nauka*, br.7., god.7., Banja Luka 2017., 217.

3) Ovaj uslov predviđaju skoro sva savremena zakonodavstva. Između ostalog tu se ubraja Bosna i Hercegovina(uključujući FBiH, RS, BD BiH), zatim ZKP Crne Gore, ZKP Srbije, također Italija i Francuska propisuju ovaj uslov. Valjalo bi napomenuti da i Međunarodni krivični tribunal za bivšu Jugoslaviju nije prihvatao samo priznanje optuženog ,nego je zahtijevao i određene dokaze.

u krivičnim stvarima⁴, odnosno u skraćene krivične postupke.⁵

Kada govorimo o anglo-saksonskom i evropsko-kontinentalnom pravnom sistemu, u suštini govorimo o dva različita i odvojena pravna sistema. Međutim, u posljednje vrijeme zabiježen je trend recepcije instituta iz jednog sistema u drugi i obrnuto.⁶ Jedan od najboljih pokazatelja ovog trenda jeste upravo sporazum o priznanju krivnje. Ovaj institut se svakodnevno prihvata u novo evropsko zakonodavstvo, a njegova primjena se širi i modifikuje u skladu sa pravnom tradicijom države.

S obzirom na uticaj različitih pravnih tradicija na institute koji dolaze iz drugog pravnog sistema, taj uticaj se znatno odražava i na ovaj institut u različitim zakonodavstvima. Sporazumi se naime ne moraju samo javiti u obliku formalnog očitovanja kojim se priznaje krivnja ili ne osporavaju optužbe, nego i u obliku činjeničnog priznanja krivnje.⁷

Postoje različite podjele sporazuma prema sadržaju. Prema jednoj podjeli sporazumi se dijele na tri glavne vrste: sporazum o optužbi (engl. *charge bargaining*), sporazum o činjenicama (engl. *fact bargaining*) i sporazum o kazni (engl. *sentence bargaining*).⁸ Kod sporazuma o optužbi tužioc odustaje od određenih optužbi ili se optužba mijenja i osumnjičenog, odnosno optuženog tereti za lakše krivično djelo. Kod sporazuma o činjenicama tužioc obećava iznijeti činjenice predmeta na način koji je povoljan za osumnjičenog/optuženog (npr. ne iznoseći neku otežavajuću okolnost), a kod sporazuma o kažnjavanju ublažava se kazna ili se može

4) Dakle, kada govorimo o konsenzualnim, odnosno pojednostavljenim formama postupanja u krivičnim stvarima, pored već spomenutog sporazuma o priznanju krivnje, egzistiraju još i pregovaranje o krivnji, imunitet svjedoka, izjašnjenje o krivnji te izdavanje kaznenog naloga. Vidi: Sijerčić-Čolić, H., „Konsenzualni modeli u novom krivičnom procesnom zakonodavstvu Bosne i Hercegovine“, *Pravo i pravda*, godina 2., br. 1-2/2003; V. Alidžanović, „Skraćeni krivični postupci u pravu Bosne i Hercegovine, Italije i Njemačke“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Tuzli*, god.2., br. 1, 2016.; H. Sijerčić-Čolić/ V. Pleh/ E. Gotovuša: „Pregovaranje o krivnji u kaznenom pravosuđu i zakonodavstvu u Bosni i Hercegovini“ *Policija i sigurnost*, godina 30., broj 1. Zagreb 2021.

5) V. Gurda, „Sporazumi o priznanju krivnje za ratne zločine u Bosni i Hercegovini: između pokajanja i konsenzualne pravde“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Tuzli*, br-1-2., god. VI., Tuzla 2020., 30.

6) A. Gagula, „Sporazum o priznanju krivnje kod krivičnih dijela homogenog koneksiteta“, *Analitički Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici br. 17., god 9., Zenica 2016*, 93.

7) M. Pajičić/ M. Bonačić, „Sporazumi o priznanju krivnje u postupcima pred međunarodnim kaznenim sudovima“, *Zbornik Pravnog fakulteta Zagreb*, 71, (2) 255-283 (2021), 2021., 257.

8) M. Pajičić/ M. Bonačić, 257-258.

izmijeniti vrsta kazne. Druga podjela izdvaja sporazum o tačkama optužbe (engl. *count bargaining*), prema kojem se osumnjičeni/optuženi tereti za manji broj tačaka optužbe, kao posebnu vrstu sporazuma, dok prema trećoj se razlikuju samo sporazum o optužbi i sporazum o kazni, a prema četvrtoj sporazum o optužbi i tzv. sporazum *on the nose*. Svi bi navedeni sporazumi, u zamjenu za priznanje krivnje, trebali dovesti do blažeg kažnjavanja osumnjičenog/optuženog.⁹

Uvođenjem ove vrste konsensualnog postupka smatra se sastavnim dijelom krivičnoprocesnih reformi širom svijeta prije svega iz želje za ekonomičnošću postupka i udovoljenju potrebe država za većom efikasnošću krivičnih postupaka. Time se izbjegava kontradiktoran postupak koji je sve komplikovaniji povećanjem procesnih prava optuženog.¹⁰ Međutim, zakonodavne reforme usmjerene ka jačanju efikasnosti, ali i ubrzanju krivičnog postupka, istovremeno dovode u pitanje poštivanje osnovnih ljudskih prava osumnjičenog/optuženog.

Predmet ovog istraživanja jeste sporazum o priznanju krivnje kao institut krivičnog procesnog prava i njegova primjena u krivično procesnom pravu Bosne i Hercegovine. U tom kontekstu autor u prvom dijelu rada istražuje historijski razvoj ovog instituta, u okviru kojeg je istražen sam način nastanka sporazuma te njegov razvoj kroz različite vremenske periode, zatim je ukazano na način njegovog širenja van anglosakonskog pravnog sistema, potom recepciju ovog instituta u evropsko-kontinentalnom pravnom području. Centrani dio rada fokusira se na sporazum o priznanju krivnje u bosanskohercegovačkom zakonodavstvu, te koji je obim njegove primjene konkretno u Zeničko-dobojskom kantonu u posljednjih nekoliko godina. Cilj ovog istraživanja jeste ukazati na to kako je zakonodavac recipirao ovaj institut u domaću legislativu, odnosno koji model sporazuma postoji kod nas i u kojoj mjeri se upotrebljava u praksi, teritroijani okvir istraživanja je područje Zeničko-dobojskog kantona. Za potrebe istraživanja autor je prikupio i analizirao prije svega domaću, ali i stranu stručnu literaturu, uključujući literaturu iz regiona. U pogledu istraživanja primjene instituta u praksi istraživanje je provedeno u okviru podataka prikupljenih iz Općinskog suda u Zenici, Kantonalnog suda u

9) *Ibid*

10) B. Stanković, „Sporazum o priznanju krivičnog djela“, *Strani pravni život*, br.3. 2016, 130.-131.

Zenici i Kantonalnog tužilaštva Zeničko-dobojskog kantona.

Metodološki okvir sastoji se od nekoliko korištenih metoda. Prije svega, koristeći metodu analize sadržaja i metodu apstrakcije prikupljeni su brojni podaci. Pomoću historijske i komparativne metode prikupljeni su i analizirani podaci o historijskom razvoju instituta, te su komparativno prikazani različiti modeli sporazuma koji egzistiraju na području evropsko-kontinentalnog pravnog područja.

2. Historijski razvoj sporazma o priznanju krivnje

Od kraja Drugog svjetskog rata, a posebno nakon završetka Hladnog rata, američki pravni sistem je, argumentativno, postao najuticajniji pravni sistem na svijetu. Američki uticaj u svijetu je varirao od uticaja na pravne pristupe, na pravnu edukaciju¹¹, strukturu pravne profesije, pa sve do uticaja na specifična pravna područja poput ustavnog prava, prava intelektualnog vlasništva, te svakako i na krivično i krivično procesno pravo.¹²

Sporazum o priznanju krivnje (*plea bargaining*) je institut koji je karakterističan za anglo-saksonske krivične postupke, odnosno tzv. adverzijalne (stranačke) tipove krivične procedure, ali je danas široko prihvaćen u brojnim kontinentalno-evropskim krivičnoprocesnim zakonodavstvima, pa se čak ponekad u teoriji govori i o svojevrsnoj zarazi ovakvim rješenjem (*plea bargaing infection*).¹³

11) Jedan od primjera jeste formiranje pravnih klinika na pravnim fakultetima širom Evrope. Radi se o jednom od najbrže rastućih i razvijajućih koncepata obrazovanja gdje se studentima omogućava neposredno sticanje pravničkog iskustva, zatim praktične vještine i profesionalne odgovornosti i omogućava im se rad sa stručnjacima iz prakse, a s druge strane se omogućavaju besplatni pravni savjeti za one koji to nisu u mogućnosti sebi obezbjediti. Prve pravne klinike javljaju se u 19. vijeku u SAD-u, te su vremenom pokazale značajne rezultate kada je riječ o obrazovanim kadrovima, te se shodno tome ovaj vid preuzima i u Evropi. To se prvo dešavalo na području Istočne i Srednje Evrope, dok se Zapadna Evropa posljednja odvažila na taj korak. Ipak, na svim ovim područjima prihvrat ovog vida obrazovanja je tekao veoma sporo i uz brojne diskusije, te su mnoge klinike završile neuspješno. Treba napomenuti da je ovaj vid pravničkog obrazovanja recipiran i u BiH, te ga poznaju svi pravni fakulteti, uključujući i Pravni fakultet Univerziteta u Zenici, a gdje su između ostalog značajnu ulogu odigrali Vijeće Evrope, OSCE, Nacionalni centar za državne sudove i dr.

12) M. Langer, "From Legal Transplants to Legal Translations: The Globalization of Plea Bargaining and the Americanization Thesis in Criminal Procedure," Harvard International Law Journal 45, no. 1 (Winter 2004): 1-64

13) M. Škulić, "Osnovne novine u krivičnom procesnom pravu Srbije", Nova rešenja u krivičnom procesnom zakonodavstvu, teoretski i praktični aspekt, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu, Beograd 2009., 47.

U starom vijeku, tačnije u prvobitnoj zajednici i starim robovlasničkim državama nisu zabilježeni ni najprimitivniji oblici skraćenih krivičnih postupaka, dok se kod pravnih sistema mlađih robovlasničkih država pojavljuju neki primitivni oblici postupaka koji imaju karakteristike skraćenih. Ipak se i u ovom najstarijem periodu primjećuje nastojanje da se čak i najteži deliki rješavaju dogovorom ili konsenzusom okrivljenog i žrtve, odnosno onoga na kome leži pravo kažnjavanja.¹⁴ Nadalje, u srednjem vijeku i državama iz ovog perioda već se pojavljuju neki oblici, pravih skraćenih krivičnih postupaka, kao na primjer postupci u slučaju zaticanja učinioca na djelu i priznanje optuženog, koji se pojavljuju već u Franačkoj državi.¹⁵

Kanonsko crkveno pravo i krivična prava kasnijih srednjovjekovnih država poznaju još raznovrsnije oblike skraćivanja krivično pravne procedure.¹⁶ Iako ovi oblici skraćenih postupaka iz ovoga perioda su zasnovani na torturi, bez garancija procesnih prava optuženika, oni imaju obilježja skraćenih jer odudaraju od redovne krivične procedure i skraćuju redovni krivični postupak.

Novi vijek, Francuska revolucija i ukidanje torture predstavljaju prekretnicu u razvoju skraćenih krivičnih postupaka, kada se oni počinju pojavljivati u sve većem obimu, na što je posebno uicalo uvođenje obavezne istrage i jačanje procesnog položaja optuženog, što je dodatno usložilo redovni krivični postupak. U engleskom krivično procesnom pravu, razvoj skraćenih krivičnih postupaka teče znatno brže nego u zemljama kontinentalne Evrope, posebno skraćenih krivičnih postupaka zasnovanih na konsenzusu procesnih stranaka.¹⁷ Kada su u pitanju zemlje kontinentalne

14) V. Alidžanović/ E. Musić, „Sporazum o priznanju krivice-procesni i praktični aspekti studija slučaja“, *Kriminalističke teme-Časopis za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije*, br.5, 2017., 371.

15) *Ibid.*

16) *Ibid.*

17) Jedan od glavnih razloga za brži razvitak skraćenih krivičnih postupaka u Engleskoj jeste to što je suđenje pred porotom bilo izuzetno složeno i dugotrajno, što je njegova karakteristika i danas. Uzimajući u obzir još i sva prava koja su na strani optuženog, to može dovesti do postupaka koji traju jako dugo. Zbog toga ovaj način postupanja ne kroisti kao redovan, nego isključivo u predmetima težih krivičnih djela. Pored toga, tu su još i drugi razlozi poput: porast uticaja profesionalne policije i tužilaštva, promjene u stopama i vrstama kriminala, promjene u socijalnoj strukturi i sl. Za više vidi: John H. Langbein, „Understanding the Short History of Plea Bargaining,” 13 *Law and Society Review* 261 (1979); Philip A. Thomas, „Plea Bargaining

Evrope, do pravog procvata razvoja skraćenih krivičnih postupaka dolazi tek nakon Drugog svjetskog rata.¹⁸

Historijski, *plea bargaining* predstavlja relativno nov fenomen, i u SAD-u se pojavljivao veoma rijetko, sve do 19. stoljeća i na njega se često gledalo sa nekim nepouzdanjem i nevjericom. Međutim, povećanjem procesne i dokazne složenosti samih postupaka, te profesionalizacija u pravosuđu te su i sami postupci postali složeniji, formalniji, zahtjevniji i sporiji.¹⁹

Valja napomenuti da su se neki od najranijih nagodbi dogodili još u kolonijalnoj eri tokom tzv. „vještičijih suđenja“ još 1692. godine u Salemu. Tada je optuženim vješticama rečeno da će ostati u životu ako priznaju, a ako ne priznaju da će biti pogubljene.²⁰ Ovim su se željela potaknuti priznanja i svjedočenja vještica protiv drugih vještica, te je priznanje krivnje mnoge vještice spasilo od smrti. Upravo su kasnije, ova suđenja vješticama u Salemu poslužila kao jedan od glavnih argumenata protiv sporazumnog priznanja krivnje, jer se ponekad i nevini navode da priznaju krivnju.

Tako je od sredine 19. stoljeća i početkom 20. stoljeća nagodba *de facto* postala preferirani postupak za rješavanje sve većeg broja predmeta. Nije odmah došlo do formalnih reformi procenog prava ili sudskih odluka, to je bio postupak koji su tužitelji uveli kako bi se mogli nositi sa porastom populacije, a samim tim i kriminala.²¹ To je naročito bio slučaj u velikim gradovima poput New Yorka, Chicaga, Bostona i sl. Od tada stopa korištenja nagodbe je postepeno, ali konstantno rasla, posebno usljed vala kriminala 1960ih pa do 1980ih.²²

Tokom 1960-ih sporazumi su i dalje bili smatrani neetičnim, ali još uvijek i nelegalnim, pa se optuženicima u to vrijeme, savjetovalo da ne pominju pregovore u sudnici jer bi to dovelo njihova priznanja pod znak pitanja.²³ Važan zaokret se desio 1967. godine kada je donesen izvještaj

in England“, 69 *J. Crim. L. & Criminology* 170 (1978)

18) V. Alidžanović/ E. Musić, 371.

19) Viano, Emilio C., „Plea Bargaining in the United States: a Perversion Of Justice“, *Revue internationale de droit pénal*, vol. 83, no. 1-2, 2012, 112.

20) Meyer, Jon’a F., „Plea bargaining“, *Encyclopedia Britannica*, 6 Jan. 2024

21) V. Alidžanović/ E. Musić, 371

22) *Ibid.*

23) Meyer, Jon’a F., „Plea bargaining“, *Encyclopedia Britannica*.

Predsjedničke komisije za provedbu zakona i upravu pravde kojim je dokumentovana veoma široka upotreba sporazumijevanja, odnosno nagodbi i preporučena je legalizacija tj. priznanje te prakse.²⁴

Dakle, ovaj institut, svoje korjenje ima u pravu SAD, gdje je po prvi put uveden prije više od 200 godina, s tim da mu je legitimitet priznat tek 1970. godine u predmetu *Brady vs United States*,²⁵ kada je Vrhovni sud SAD-a, izričito naglasio da se radi o institutu koji je kao takav sastavni dio krivičnog procesnog sistema SAD-a i koji kao takav uveliko doprinosi efikasnosti i ekonomičnosti krivičnog pravosuđa. Nadalje, kao što je i naglašeno nakon Drugog svjetskog rata i zemlje evropsko kontinentalnog sistema vremenom uviđaju značaj i logiku ovog instituta te ga prihvataju u svoja zakonodavstva.

Tako na primjer, prva je to učinila Italija, odnosno italijanski Zakonik o krivičnom postupku iz 1988. godine, koji predviđa ustanovu primjene kazne na prijedlog stranaka.²⁶ Zatim, u Njemačkoj je praksa pregovora van sudnice bila poznata godinama kao *absprachen*, a suština ovih pregovora bila je da se okrivljenom koji prizna krivicu obeća izricanje blaže kazne ili povlačenje pojedinih optužbi, dok je formalno uvođenje ovog instituta uslijedilo tek 2009. godine.²⁷ U Francuskoj je primjena sporazuma o priznanju krivnje uspostavljena institutom *comparution sur reconnaissance préalable de culpabilité* (CRPC) kojim se dozvoljava pregovaranje u odnosu na ograničeni broj krivičnih djela (delikta).²⁸ Čak je i Međunarodni krivični sud za zločine počinjene na području bivše Jugoslavije, iako isprva odolijevajući, naposljetku prihvatio nagodbu kao glavno rješenje za rastući broj predmeta koji bi inače iziskivali dugotrajna, zahtjevna i skupa suđenja.²⁹

24) President's Commission on Law Enforcement and the Administration of Justice, Task Force Report: The Courts 10-11 (1967).

25) *Brady v. United States*, 397 U.S. 742 (1970)

26) *Codice di Procedura Penale* (Testo coordinato ed aggiornato del D.P.R. 22 settembre 1988, n. 447)

27) Christmann, R. Plea bargaining and investigation effort: inquisitorial criminal procedure as a three-player game. *European Journal Law and Economics* 56, 2023., 504..

28) Za više vidi: S. de Navacelle/ J. Zorrilla/ T. Lapierre, „The Risks of Individual Guilty Pleas in France“, *Anti-corruption report*, 2021.; Antoine Kirry/ Frederick T Davis, „France“, *The International Investigations Review*, Chapter XX, 2019, 7.

29) Tužilac protiv Biljane Plavšić (Presuda) IT-00-39&40/1-S (2003); Tužilac protiv Stevan Todorović (IT-95-9/1); Tužilac protiv Dražen Erdemović (IT 96-22). U okviru Međunarodnog

3. Sporazum o priznanju krivnje u Anglosaksonskom pravnom sistemu s akcentom na Sjedinjene Američke Države

Stoljećima unazad evropsko-kontinentalna krivično procesna tradicija počivala je na tome da osumnjičene, odnosno optužene osobe ne mogu raspolagati zahtjevima u krivičnom postupku, pa shodno tome nije poznavala forme i institute konsenzualne pravde.³⁰ Za razliku od toga, anglosaksonska krivičnoprocesna kultura je bila plodonosna po pitanju razvijanja skraćenih postupaka.

Tako npr. u Velikoj Britaniji, koja se s razlogom smatra kolijevkom anglosaksonske krivičnopravne tradicije i pravnog sistema uopšte, krivičnoprocesni sistem ne poznaje sporazum o priznanju krivnje, odnosno stranačku nagodbu ovog tipa, već postoji jedino mogućnost da sud uzme u obzir priznanje okrivljenog, ali niti s to čini u dogovoru s tužiocem, niti je obavezno.³¹

Iako nije sasvim jasno kada je počela praksa sporazumijavanja i kakve težine su sankcije tada bile, te prema mišljenjima prije 1920. godine sud nije odobravao sporazume o priznanju krivnje. Možemo ipak reći da je spo-

krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju(MKTJ) sklopljeno je 20 sporazuma o priznanju krivnje. Priznanje krivnje je obično bilo praćeno sa žaljenjem za počinjenim i izvinjenjem. S tim da imamo i predmet Biljane Plavšić, koja je kasnije i javno izjavila kako je dala priznanje samo kako bi Tužilaštvo odbacilo druge tačke optužnice, uključujući i tačku za počinjen genocid. Sporazum nije olako prihvaćen na MKTJ, u samim počecima rada posatojao je snažan otpor prema sporazumima, međutim zbog velike složenosti predmeta, težine, troškova i dužine trajanja, otvorena su vrata ovom institutu. Sklapanje ovih sporazuma, sasvim jasno, nije naišlo na odobravanje od strane žrtava. Može se postaviti pitanje koliku su satisfakciju dobile same žrtve, kada znaju da se počinio nagodio sa Tužilaštvom, te tako sebe oslobodio od dobrog dijela kazne, te uzimajući u obzir i to da njihov glas ne nosi nikakvu težinu prilikom odlučivanja sklapanja samog sporazuma sa počinioem. Za više vidi: E. Ivičević Karas/ D. Puljić, „Presuda na temelju sporazuma stranaka u hrvatskom kaznenom procesnom pravu i praksi Županijskog suda u Zagrebu“, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb)*, vol. 20, broj 2/2013; Janine Natalya Clark, *Plea Bargaining at the ICTY: Guilty Pleas and Reconciliation*, *The European Journal of International Law* Vol. 20 no. 2 © EJIL 2009; Kate Kovarovic, *Pleading for Justice: The Availability of Plea Bargaining as a Method of Alternative Resolution at the International Criminal Court*, 2011 *J. Disp. Resol.* (2011); Henham, R., Drumbl, M. *Plea Bargaining at the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*. *Crim Law Forum* 16, 49–87 (2005)

30) N. Pivić/ L. Zilić-Čurić, „Skraćeni krivični postupci u krivičnom procesnom pravu Bosne i Hercegovine (norma i praksa)“, u. V. Turanjanin/ D. Čvorović(ur.), *Dve decenije reforme kaznenog zakonodavstva:iskustva i pouke*, Zlatibor, Beograd 2023., 655.

31) A. Gagula, 95.

razum o priznanju krivnje u pravu Sjedinjenih Američkih Država nastao je 30-ih godina XIX vijeka, u vrijeme Prohibicije.³² Sporazum se zaključivao između tužioca i okrivljenog, bez znanja suda o postojanju bilo kakvih pregovora između tužioca i okrivljenog. Predmet početnih sporazuma bila su krivična djela povezana sa prodajom alkohola, u to vrijeme zabranjenog, a potom i krivična djela ubistva. U početku se sporazumijevanje o krivici obavljalo iza zatvorenih vrata. Kada je otkrivena ova praksa, sudovi se reagovali oštro, zabranjujući je, ali bez uspjeha.³³

Prednosti koje je sporazum donosio bile su velike. Tužioc je s jedne strane na taj način skidao ogroman teret sa svog „ureda“.³⁴ S druge strane za relativno kratko vrijeme mogao riješiti veliki broj predmeta što mu je donosilo poene neophodne za reizbor, a isto tako skraćeni postupak promoviše efikasnost pravosuđa, ali i samog tužilaštva, budući da redovni postupak zahtjeva značajne resurse ali i vrijeme što dovodi do „zagušenosti“ sudova.³⁵ Okrivljeni je, sa druge strane, dobijao privilegiju u kažnjavanju jer bi bio osuđen na kaznu u znatno nižem iznosu, nego što bi to bio slučaj na porotnom suđenju. Naposljetku, Vrhovni sud kako je ranije u tekstu i navedeno prihvata ovu praksu kao zakonitu.

U SAD-a ova materija je regulisana Federalnim pravilima o krivičnom postupku (eng. *Federal Rules of Criminal Procedure*)³⁶, tačnije u članu 11. je normiran je postupak o nagodbi i izjašnjenje o krivnji. S tim u vezi u američkoj krivičnoprocesnoj kulturi razlikujemo dvije vrste sporazuma, odnosno nagodbe i to : a) nagodba o optužnici (eng. *Charge bargaining*) i b) nagodba o kazni (eng. *Sentence bargaining*).³⁷

Možemo reći da ne postoji jedinstvena definicija *plea bargaininga*, koja je općeprihvaćena u SAD-a, što na neki način baca sjenu na sve rasprave o ovom institutu. Možemo reći da postoji „eksplicitno“ i „implicitno“

32) O'Keefe, K. (2010) „Two wrongs make a wrong: a challenge to plea bargaining and collateral consequence statutes through their interrogation“, *The Journal of Criminal Law & Criminology*, vol. 100, no. 1, 249.

33) V. Turanjanin, „Sporazum o priznanju krivice u pravu evropskih zemalja: primjer Italije“, *Pravna misao*, broj 7 – 8, Sarajevo 2011, str. 33.

34) 2 Fisher, G. (2000) „Plea Bargaining Triumph“, *Yale Law Review*, vol. 109, 893.

35) Strang, R. R. (2014), „Plea bargaining, cooperation agreements, and immunity orders“, *Resource material no 92*, 30.

36) Federal Rules of Criminal Procedure Rule 11 (2019). Legal Information Institute. <https://www.law.cornell.edu/rules/frcrmp>

37) N. Pivić/ L. Zilić-Čurić, 656.

pregovaranje. Eksplicitno je ono koje je jasno i optuženi znaju šta mogu očekivati, dok kod implicitnog pregovaranja optuženi mogu razumno očekivati neko rješenje, jer nije došlo do otvorenog, neposrednog pregovaranja,³⁸ ali se može definisati kao sporazum između osumnjičenog/optuženog i državnog tužioca kojim se tužioc, u zamjenu za priznanje osumnjičenog/optuženog, obavezuje ublažiti optužnicu (i to na način da odustane od pojedinih tačaka optužnice ili izmijeni pravnu kvalifikaciju na blaže (u kom slučaju govorimo o *charge bargaining*) ili može predložiti izricanje blaže kazne (onda govorimo o *sentence bargaining*) i to na način da predloži određenu kaznu, da se ne protivi prijedlogu odbrane za izricanjem određene kazne ili se složi sa odbranom da se određene odredbe Smjernica za izricanje kazne (*Sentencing Guidelines*) primjenjuju ili ne primjenjuju.³⁹

Osnovna razlika između ove dvije vrste sporazuma jest to što sporazum o kazni ne obavezuje sud i stranke, pa shodno tome stranke nemaju nikakva jamstva da će dogovorena kazna biti i izrečena od strane suda. Upravo zato sporazum o kazni rijetko se koristi, pa je osnovni model sporazumijevanja *charge bargaining*. Procjenjuje se da se između 90% do 95% krivičnih predmeta rješava upravo sporazumijevanjem,⁴⁰ iako se utvrdilo da državni tužioci koriste prijetnje kako bi prisilili osumnjičene ili optužene na prihvatanje sporazuma i time sebi osigurali osudu u postupcima u kojima imaju “slabe” dokaze.⁴¹

Razlozi zbog kojih se zaključuju nagodbe, s aspekta tužioca jesu finansijske prirode, ali i siguran ishod, odnosno osuđujuća presuda. Sudije u suštini najčešće prihvataju nagodbe zbog prepotrećenosti, ali i zbog efikasnosti postupka, te svakako izbjegavanje velikih finansijskih troškova.⁴² Gledajući s aspekta osumnjičenog/optuženog, oni se odlučuju na nagodbu zbog izricanja manje kazne, ali i zbog mogućnost brisanja nekih od pravnih kvalifikacija u optužnici. Dakle, onda kada se stranke

38) H. S. Miller/ W.F. McDonald/ J.A. Cramer, „Plea bargaining in United States“, National Institute of Law Enforcement and Criminal Justice, 1978., 16.

39) I. Turudić/ T. Pavelin-Borzić/ I. Bujas, „Sporazum stranaka u kaznenom postupku-trgovina pravdom ili?“, *Pravni vijesnik*, god. 32. br. 1., 2016., 123.

40) *Ibid*, 124.

41) Devers, L., „Research Summary: Plea and Charge Bargaining“, 24. januar 2011., Bureau of Justice Assistance, U. S. Department of Justice, str. 3.- 4.

42) N. Pivić/ L. Zilić-Čurić, 656.

odluče na nagodbu, tada ne dolazi do rasprave pred porotom, nego sudija prelazi na odmjeravanje kazne. Sudija nema obavezu da prihvati nagodbu, nego ima mogućnost da ispita činjenični supstrat nagodbe i to temelju procesnog ispitivanja stranaka, a ne uvidom u spis.⁴³

Plea bargaining zahtijeva od okrivljenika odricanje od tri prava zajamčenih 5.⁴⁴ i 6.⁴⁵ amandmanom Ustava Sjedinjenih Američkih Država⁴⁶ i to prava na suđenje pred porotom, prava protiv samooptuživanja i prava da ispita "neprijateljske" svjedoke." Međutim, Vrhovni sud SAD-a je u više navrata odbacio tvrdnje da je *plea bargaining* neustavan.⁴⁷

Dakle, sklapanje sporazuma dovodi do ozbiljnih posljedica po okrivljenika. Ovdje je isto tako važno napomenuti da optuženik nema obavezu da prihvati sporazum koji mu nudi tužioc, njegovo je pravo, da ukoliko želi može da ide na redovni krivični postupak, bez straha od predrasuda i osvetoljubivosti.⁴⁸ Između ostalog, prilikom sklapanja sporazuma, on se odriče brojnih ustavom zagarantovanih prava. Neka od tih prava su: pravo na suđenje pred porotom, pravo da svjedoči ili odbija svjedočiti, pravo da se izjasni da „nije kriv“, privilegije samooptuživanja, između ostalog i pravo da zahjeteva od tužilaštva da dokaže njegovu krivnju van svake razumne sumnje, te svakako i pravo na žalbu.

Šesti amandman Ustava SAD-a garantuje da optuženi ima pravo na

43) *Ibid.*

44) Peti amandman propisuje da građani ne mogu biti izloženi krivičnom gonjenju i kažnjavanju bez pravičnog zakonitog postupka. Građani ne mogu biti suđeni za isti skup činjenica dva puta (*ne bis in idem*) i zaštićeni su od samoinkriminacije (pravo da „ostanu nijemi“). Amandman također uspostavlja moć eminentnog domena, osiguravajući da privatna imovina ne bude oduzeta za javnu upotrebu bez pravedne naknade.

45) Šesti amandman osigurava pravo na brzo suđenje pred porotom sastavljenom od jednakih, da okrivljeni bude obaviješten o optužbama s kojima se suočava, i da se suoči sa svjedocima koje je predložila vlada. Amandman također daje optuženom pravo da prisili svjedoke na davanje iskaza, kao i pravo na pravnog zastupnika.

46) Dostupan na linku <https://www.whitehouse.gov/about-the-white-house/our-government/the-constitution/>

47) Što je Vrhovni sud SAD-a potvrdio u svojim presudama. Vidi: *Brady v. United States*, 397 U.S. 742 (1970); *UNITED STATES v. HODGE* (2005); *North Carolina v. Alford*, 400 U.S. 25 (1970). Za više o ustavnosti *plea bargaininga* vidi: Roseann Oliver, „Constitutional Law - Criminal Law - Guilty Plea Is Not Invalid Because It Is the Product of a Plea Bargain“, 2 *Loy. U. Chi. L. J.* 346 (1971).

48) B. Hull, „Plea Bargaining“, *A Jailhouse Lawyer's Manual* 12th Edition, Chapter 40., 1379.

prisustvo savjetnika u svim ključnim fazama postupka. Vrhovni sud je u svojim presudama jasno stavio do znanja da je pregovaranje o priznanju krivnje jedna od tih ključnih faza, pa se shodno tome pravo na efikasnu pomoć savjetnika iz Šestog amandmana odnosi i na zastupanje tokom procesa pregovaranja o krivnji. Zbog velike upotrebe ovog krivično procesnog instituta u praksi, kojim se uglavnom zaobilazi potreba za punopravnim suđenjem, razvila se napeta situacija između osnovih načela, odnosno između prava na savjetnika tokom pregovaranja i svrhe Šestog amandmana koji ima za cilj osigurati pravično suđenje.⁴⁹

Zanimljiv podatak jeste to da se u Sjedinjenim Američkim Državama više od 95% slučajeva riješi putem ustanove sporazuma o priznanju krivnje, dok ostatak predmeta ide na redovno, porotno suđenje. Navodi se da u SAD-u svake dvije sekunde riješi neki slučaj putem sporazuma. I sam Vrhovni sud je rekao da je „krivično pravosuđe danas uglavnom sistem priznanja krivnje, a ne sistem suđenja.“⁵⁰

4. Recepcija sporazuma o priznanju krivnje u Evropsko kontinentalnom pravnom sistemu

Prihvatanje ovog instituta od strane evropskih država znatno kasnije u odnosu na zemlje anglosaksonskog prava, pripisuje se razlozima prije svega kulturološke prirode („anglosanksonci” su osjetljiviji na efikasnost postupka)⁵¹, zatim razloge procesno-pravne prirode, obzirom na različit procesni položaj oštećenog u postupcima i razlozi organizacione prirode, u smislu daleko bližeg odnosa advokata i tužioca u anglosaksonskom pravu.

Ovaj institut različito je koncipiran u uporednom pravu. Razlike se ogledaju prije svega u predmetu pregovaranja, tako se u nekim procesnim sistemima može pregovarati i o pravnoj kvalifikaciji i o krivičnoj odgovornosti, to jeste obliku nevinosti i o krivičnopravnoj sankciji, u nekim se pak sistemima pregovaranje ograničava samo na vrstu i visinu sankcije.

Prihvatanje ovog instituta u nacionalna zakonodavstva i primjenu u

49) A. Gutierrez. “The Sixth Amendment: The Operation of Plea Bargaining in Contemporary Criminal Procedure.” *Denver University Law Review*, vol. 87, no. 3, 2010, 695.

50) Jenia I. Turner, „Plea Bargaining“, *3 Reforming Criminal Justice: Trial and Pre-Trial Processes* (Erik Luna ed., 2017), 73.

51) B. Stanković, 130.

praksi podstakli su i međunarodni dokumenti: Preporuka Vijeća Evrope R (87) 18 od 17.09.1987.⁵² i Preporuka Komiteta Ministara Vijeća Evrope o upravljanju krivičnim pravosuđem od 11.09.1995.godine (R (95) 12)⁵³

Dakle, kao što je ranije u tekstu i navedeno, iako se radi o institutu koji je karakterističan za anglosaksonski sistem, došlo je do značajne recepcije ovog instituta u evropsko kontinentalni sistem. Naime, skoro sve države evropsko kontinentalne pravne tradicije su u svojim reformama kivičnoprocenog zakonodavstva uvele pojednostavljene forme krivičnog postupka, uključujući i sam sporazum o priznanju krivnje⁵⁴, pa čak i one koje se smatraju najvećim čuvarima evropsko kontinentalne pravne tradicije poput Njemačke, Italije, Francuske i sl.⁵⁵ Svaka od država evropsko kontinentalnog sistema, koja je prisvojila ovaj institut je to učinila na različit način, odnosno učinila je to shodno svojoj vlastitoj tradiciji i kulturi.

4.1. Italija

Prva država koja je inkorporirala ovaj institut u vlastito zakonodavstvo jeste Italija. Italijanski zakonodavac donosi Zakonik o krivičnom postupku iz 1988. godine (*Codice di Procedura Penale*)⁵⁶ koji predstavlja revolucionaran zaokret ka anglo američkom adverzijalnom sistemu. Dakle, donoseći novi Zakon o krivičnom postupku 1988. godine talijanski zakonodavac napušta do tad zastupljen inkvizitorski sistem i okreće se ka akuzatorskom. Tada uvodi i tzv „posebne postupke“, među koje svrstavamo i tzv. „pregovaračku pravdu“, odnosno izricanje kazne na zahtjev stranaka(a

52) Council of Europe, Committee of Ministers, Recommendation No R(87)18 Concerning the Simplification of Criminal Justice, Adopted by the Committee of Ministers on 17. september 1987 at the 41th Meeting of the Ministers Deputies, <http://cm.coe.int/ta/rec/1987/87r18.htm>

53) Council of Europe Committee of Ministers. (1995). Recommendation No. R (95) 12 of the Committee of Ministers to Member States on the Management of Criminal Justice. Adopted on 11 September 1995 at the 543rd meeting of the Ministers' Deputies.

54) N. Pivić/ L. Zilić-Čurić, 657.

55) Razlog tome jeste da to da se nakon Drugog svjetskog rata pojavlju novi oblici kriminaliteta. Te po uzoru na SAD, u kojoj je praksa sporazumijevanja već bila zastupljena i davala dobre rezultate i Evropske države pribjegavaju ovom institutu kako bi rasteretile svoje već preopterećene krivične sudove. Dakle, u svrhu efikasnosti, ekonomičnosti i rasterećenja pravosuđa, barem kada su u pitanju neka bagateljnija krivična djela, sve više zemalja se kroz historiju odlučivalo za recepciju ovog konsenzualnog oblika rješavanja predmeta.

56) *Codice di Procedura Penale* (Testo coordinato ed aggiornato del D.P.R. 22 settembre 1988, n. 447)

koje je prvobitno eksperimentalno uvedeno još 1981 god.).⁵⁷ Donoseći novi Zakonik o krivičnom postupku, koji je zamjenio Rokov Zakonik⁵⁸ koji je važio još u vrijeme Musolinijevog režima, italijanski zakonodavac je imao pred sobom dva cilja. S jedne strane, nastojao se stvoriti model po kojem se presuda može zasnivati samo na materijalu prikupljenom na glavnom pretresu.⁵⁹ Dok s druge strane naravno, nastojao se ubrzati suviše usporen sudski postupak.

Italijanski zakonodavac je predvidio dva mehanizma osuđivanja kojima se izbjegava redovan postupak. Prvi jeste postupak nagodbe, koje je nazvan *patteggiamento* (poznat i pod nazivom *applicazione della pena su richiesta delle parti*, odnosno u prevodu, primjena kazne na zahtjev stranaka), a prema kojem optuženi može odustati od prava na suđenje u zamjenu za umanjenu kaznu.⁶⁰ Dok je drugi oblik izricanja kazne u obliku kaznenog naloga, poznat kao *decreto penale di condanna*, prema kojem tužioc može u toku istrage da izrekne novčanu kaznu počiniocu, čemu se on može usprotiviti u roku od 15 dana i zatražiti redovni postupak.

Tužioc i optuženi zaključuju nagodbu i prije izlaska pred sudiju, ali je sud i dalje formalno obavezan da utvrdi krivnju optuženog. Sudija ispituje da li su ispunjeni svi zakonom propisani uvjeti o valjanosti sporazuma. Optuženik čak može i od suda direktno tražiti da mu smanji kaznu i to bez saglasnosti tužioca.⁶¹ Svrha ovoga jeste to da se ne da prevelika moć tužiocu u smislu da ne optužuje neosnovano i da ne nudi sporazume koji su arbitrarni, a i svakako se želi osigurati nezavisnost sudstva.

Institut je regulisan u knjizi VI, pod nazivom Posebni postupci, u članovima 444.-448. Zakona o krivičnom postupku. Zakon propisuje čak pet *procedimenti speciali*, odnosno posebnih procedura, a od toga dva se odnose na izricanje kazni bez suđenja.⁶² Prema odredbama, može se primjeniti u

57) Iovene, Federica., „Plea Bargaining and Abbreviated Trial in Italy“, *SSRN Electronic Journal*, 2013, 3.

58) Rokov Zaknik je bio produkt fašizma. Predstavljao je klasičan tradicionalni inkvizitorski krivični sistem u kojem nisu bile sadržane garancije poštivanja osnovnih ljudskih prava i sloboda.

59) V.Turanjanin, 31.

60) Gabriele Paolini. „The adverse effect of trial duration on the use of plea bargaining and penal orders in Italy“, 27 February 2024, PREPRINT (Version 1), 2.

61) Christmann, R. „Plea bargaining and investigation effort: inquisitorial criminal procedure as a three-player game“, *European Journal Law and Economics*, vol 56., 504.

62) Rachel A. Van Cleave, „An Offer You Can ‘t Refuse? Punishment Without Trial in Italy and the United States: The Search for Truth and an Efficient Criminal Justice System“, *Emory*

dva slučaja, koji se razlikuju ovisno o vrsti počinjenog krivičnog djela i osobi počinitelja. Zahtjev sudu mogu podnijeti bilo okrivljeni ili državni tužioc, uz saglasnost druge strane ili to mogu učiniti stranke zajedno.

Dopunama iz 2005. godine Zakon je ograničio sporazumijevanje samo za određena krivična djela i to ona čija kazna iznosi do sedam godina i šest mjeseci. Također, isključena su i određena djela poput organizovanog kriminala i seksualnih delikata⁶³, dakle tu je pregovaranje zabranjeno. S tim da su taksativno nabrojana krivična djela koja su isključena od primjene poput npr. prodaja ili proizvodnja pornografskog sadržaja, kao i određene karakteristike vezane za okrivljenika, ako se npr. radi o višestrukom povratniku, ako kazna prelazi dvije godine i sl.

Nakon što zaprimi zahtjev, koji ispunjava prethodno navedene elemente, sud je dužan da utvrdi da li je izvršena ispravna pravna kvalifikacija, te da li je predložena kazna prikladna, uzimajući u obzir sve olakšavajuće i otežavajuće okolnosti. Ako navedeno sud ocjeni pozitivnim, tada donosi presudu zasnovanu na zahtjevu i izriče kaznu koju su stranke predložile. Sud nije ovlašten da mijenja zahtjev za primjenu kazne, nego ga može ili prihvatiti i izreći predloženu kaznu ili odbiti.⁶⁴ Utvrdi li sud da nisu ispunjeni svi zakonom propisani uslovi vezani za zahtjev ili da predložena kazna nije adekvatna, naredbom odbija zahtjev i zakazuje raspravu, bez koje ne može izreći kaznu drugačiju od predložene od stranaka.

4.2. Njemačka

Pregovaranje o priznanju krivnje u slučajevima ozbiljnog i teškog kriminala razvilo se relativno nedavno i iznenađujuće veoma velikom brzinom u njemačkom pravosuđu. Ova praksa nije bila spomenuta u obimnoj profesionalnoj i naučnoj literaturi njemačkog pravosuđa sve do 1982. godine, kada je poznati advokat objavio članak, dokumentujući da se pregovaranje vrši u praksi. Zbog zabrinutosti odlučio je da članak objavi pod šaljivim pseudonimom *Detlev Deal*.⁶⁵

International Law Review, Vol. 11, 1997., 441.

63) Michael Vitiello, „Bargained-for-Justice: Lessons from the Italians?“, *The University of the Pacific Law Review*, Vol. 48 (2017), 260.

64) *Ibid*, 135.

65) J. H. Langbein. “The Turn to Confession Bargaining in German Criminal Procedure: Causes and Comparisons with American Plea Bargaining.” *American Journal of Comparative Law*, vol. 70, no. 1, March 2022, pp. 139-161.

Nagodba je u Njemačkoj dugo vremena bila zastupljena u praksi van sudnice, pod nazivom *Absprachen*, a tek 2009. godine nakon višegodišnje akademske rasprave i vanskudskog razvitka ovog instituta, te pod uticajem Vrhovnog suda došlo je do izmjene i dopune Zakona o krivičnom postupku Savezne Republike Njemačke (*Strafprozeßordnung* (StPO))⁶⁶, odnosno *Bundestag* je, nakon nekoliko nacрта, usvojio Akt o regulisanju nagodbi u krivičnim postupcima⁶⁷, a u okviru kojeg je normirano pregovaranje o krivnji. Pored toga, ovaj Zakon poznaje i postupak izdavanja kaznenog naloga (njem. *Strafbefehl*), te poznaje tzv. hitni postupak (njem. *Beschleunigtes Verfahren*)⁶⁸, a svi predstavljaju neki od oblika skraćenog krivičnog postupka. Cilj zakonodavca je bio da legalizuje i reguliše sporazum i to na način da se njime ne krše osnovni principi krivičnog postupka.⁶⁹

Prema odredbama Zakona o krivičnom postupku SR Njemačke, sud može u odgovarajućim slučajevima sa učesnicima u postupku da pregovara o daljem toku i ishodu postupka. Sporazum se odvija na relaciji suda, tužilaštva i odbrane.⁷⁰ Sam sporazum postaje valjan onda kada sud objavi njegov potencijalni sadržaj, a tužilaštvo i odbrana se s tim slože.

Ono što je karakteristično za ovaj postupak u njemačkom pravu jeste veoma izražena uloga suda u procesu pregovaranja. Ono što je karakteristično jeste to da inicijativa za pregovore, pored samih stranaka, može doći i od suda.⁷¹ Dakle, sam postupak o pregovaranju je drugačiji u odnosu na američki pandan ovom institutu. To se ogleda, prije svega u aktivnoj ulozi suda u pregovorima. Sud ima ovlast da potakne pregovore, dok se vrlo često dešava da se pregovaranje odigrava samo na relaciji sudija-optužena osoba, s obzirom na široke ovlasti sudije u njemačkom

66) Dostupan na <https://www.gesetze-im-internet.de/stpo/>

67) Schemmel A, Corell C, Richter N., „Plea Bargaining in Criminal Proceedings: Changes to Criminal Defense Counsel Practice as a Result of the German Constitutional Court Verdict of 19 March 2013?“, *German Law Journal*. Vol. 15., 2014;15(1), 47.

68) N. Pivić/ L. Zilić-Čurić, 657.

69) Rauxloh, Regina. (2014), „Plea Bargaining in Germany--Doctoring the Symptoms without Looking at the Root Causes“, *The Journal of Criminal Law*, vol 78, 2014., 394.

70) Regina E. Rauxloh, „Formalization of Plea Bargaining in Germany: Will the New Legislation Be Able to Square the Circle?“, *Fordham International journal*, Volume 34, Issue 2, 2011., 320.

71) V. Alidžanović/ E. Musić, 379.

krivičnom postupku.⁷² S tim da nije jasno šta je s onim sporazumima koji su sklopljeni prije ili van suđenja, odnosno koji je njihov pravni status. Komunikacija između tužilaštva i odbrane, prije suđenja jeste dozvoljena s tim da mora biti zabilježena, ali je nejasno da li su sporazumi koje sklope zabranjeni ili nisu obuhvaćeni Zakonom.

Propisano je da predmet sporazuma mogu biti samo pravne posljedice, a posebno one koje se odnose na trajanje kazne, sadržaj presude i pripadajuća rješenja, ostale procesne mjere u datom postupku, procesno ponašanje sudionika u postupku, te bi sastavni dio sporazuma trebalo biti i priznanje okrivljenika.⁷³ Predmet pregovora ne može biti pravna kvalifikacija djela, izreka presude, kao ni mjere sigurnosti. Sud mora biti uvjeren da sporazum zaista odražava istinu, kako bi ga mogao potvrditi, ukoliko se pak pojave sumnje povodom toga, sud mora pokrenuti postupak u kojem ispituje dopuštenost sporazuma.

Međutim, predmet pregovora može biti i eliminacija jednog krivičnog djela u slučaju izvršenja više krivičnih djela.⁷⁴ S tim da je sud taj koji obznanjuje koji bi sadržaj sporazum mogao imati, a nakon slobodne ocjene svih okolnosti konkretnog slučaja, sud može odrediti gornju i donju granicu kazne, na šta sudionici u postupku mogu iznijeti svoj stav. Sporazum nastaje onda kada se okrivljenik i državni tužioc saglase, odnosno prihvate prijedlog suda.⁷⁵ Sud prestaje biti vezan sporazumom ako je previdio neke pravne ili činjenično važne okolnosti ili ako se pojave neke nove okolnosti, pa sud ocjeni da predviđeni zakonski okvir više nije primjeren za počinjeno djelo i za odmjerenu kaznu.⁷⁶ Sud u svakom odstupanju od sporazuma mora odmah obavijestiti okrivljenika te ga poučiti o posljedicama odustajanja. Ukoliko sud donese presudu kojoj je prethodio sporazum to mora biti navedeno u obrazloženju presude.⁷⁷

72) N. Pivić/ L. Zilić-Čurić, 657.

73) M. Frommann, "Regulating Plea-Bargaining in Germany: Can the Italian Approach Serve as a Model to Guarantee the Independence of German Judges?", *Hanse Law Review (HanseLR)*, Vol. 5 No. 1., 2009., 203.

74) V. Alidžanović/ E. Musić, 379.

75) M. Frommann, 203.

76) I. Turudić/ T. Pavelin-Borzić/ I. Bujas, 131.

77) *Ibid.*

4.3. Hrvatska

Donošenje presude na temelju sporazuma stranaka regulisano je Glavom XIX. Zakona o kaznenom postupku⁷⁸ pod nazivom „Optuživanje” i to članovima od 361. do 364. Zakona, koji regulišu donošenje presude na temelju sporazuma stranaka te članovima od 359. do 361. Zakona, koji regulišu očitovanje okrivljenika o krivnji i sporazumijevanje o kazni i drugim mjerama. Presuda na temelju sporazuma stranaka donosi se *in camera* i to na nejavnoj sjednici optužnog vijeća, odnosno na nejavnom pripremnom ročištu.⁷⁹

Dakle, Zakonom o kaznenom postupku predviđeno je da stranke mogu pregovarati o uvjetima priznavanja krivnje i sporazumijevanja o sankciji. Presuda na temelju sporazuma stranaka može se donijeti u sklopu redovnog postupka za sva krivična djela, neovisno o težini krivičnog djela i zapriječenoj kazni, ali to je moguće i u skraćenom postupku i to za krivična djela sa propisanom kaznom zatvora od osam do dvanaest godina. Pregovaranje je moguće najkasnije u stadiju optuživanja, ali se ono najčešće odvija u prethodnom postupku, to jeste prije početka krivičnog postupka.⁸⁰ Inicijativu za sklapanje sporazuma može dati kako okrivljenik tako i tužioc. Nakon što stranke postignu sporazum, one potpisuju izjavu za donošenje presude na temelju sporazuma stranaka, čiji je sadržaj propisan Zakonom. Nakon potpisivanja izjave, tužioc obavještava o tome žrtvu ili oštećenog, a ako je riječ o krivičnim djelima protiv života i tijela, te protiv spolne slobode za koja je propisana kazna zatvora teža od pet godina, tužioc mora pribaviti saglasnost žrtve za sporazumijevanje.⁸¹ Nakon što započne rasprava, sud više ne može donijeti presudu na temelju sporazuma, što znači i da stranke više ne mogu sudu podnijeti potpisanu izjavu za donošenje takve presude.⁸²

ZKP RH izričito je propisano da okrivljeni tokom postupka pregovaranja mora imati branioca, što znači da je u ovom skraćenom postupku

78) Zakon o kaznenom)”Narodne novine”, broj 152/08, 76/09, 80/11, 91/12 - Odluka i Rješenje USRH, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 130/20, 80/22, 36/24)

79) I. Turudić/ T. Pavelin-Borzić/ I. Bujas, 137.

80) V. Alidžanović/ E. Musić, 375.

81) I. Turudić/ T. Pavelin-Borzić/ I. Bujas, 138.

82) I. Martinović/ I. Radić, „Neformalno sporazumijevanje nakon zapocinjavanja rasprave u kaznenom postupku: iskustva praktičara i teorijska analiza“, *Zbornik Pravni fakultet Zagreb*, 73 (1), 2023., 67.

odbrana obavezna.⁸³ Nakon što primi prethodno opisanu izjavu, vijeće je dužno utvrditi jesu li stranke saglasne u odnosu na sadržaj izjave i to unijeti u zapisnik, te potom odlučiti o potvrđivanju optužnice. Ako utvrdi da je optužnica osnovana, odnosno ukoliko nema nedostataka koji su propisani Zakonom, potvrdit će optužnicu te potom će odlučiti o prihvatanju izjave za donošenje presude na temelju sporazuma.⁸⁴ Tom prilikom sud ocjenjuje da li je izjava u skladu sa odmjeravanjem kazne propisane Zakonom, odnosno da li je sporazum zakonit. Ako jeste, sud prihvata izjavu i donosi presudu. Međutim, ukoliko sporazum u bilo kojem smislu nije zakonit, sud rješenjem, protiv kojeg nije dozvoljena žalba, odbija sporazum i prosljeđuje spis predmeta predsjedniku vijeća za određivanje rasprave.

5. Sporazum o priznanju krivnje u Bosni i Hercegovini

Kao jedan od najvažnijih reformskih poduhvata u krivičnom procesnom zakonodavstvu koje je u primjeni, odnosno koje je bilo u primjeni u Bosni i Hercegovini (BiH) u zadnjih gotovo 140 godina (tačnije od 1879. godine i uvođenja akuzatorsko-inkvizitorskog ili mješovitog modela krivičnog postupka) izdvaja se donošenje novog krivičnoprocesnog zakonodavstva 2003. godine.⁸⁵

Reforma krivičnog zakonodavstva u BiH otvorila je vrata mnogim procesnim idejama iz anglo američkog sistema, u cilju postizanja postavljenih ciljeva reforme. Pa tako, rukovodeći se interesima efikasnosti rasterećenja krivičnog pravosuđa, zakonodavci u BiH odlučili su se preuzeti sporazum o priznanju krivnje koji je do tada ovom podneblju bio nepoznanica.⁸⁶ Cilj reforme svakako jeste stvaranje efikasnijeg i djelotvornijeg pravosuđa. Neophodno je bilo stvoriti uslove i predispozicije za borbu protiv kriminala, naročito korupcije i organizovanog kriminala kroz uvođenje novih metoda i sredstava. Svakako, još neki od ciljeva jesu ekonomičnost, ubrzanje postupaka, uz sve to naravno i veća pažnja je posvećena zaštiti ljudskih prava i sloboda, te usklađivanje sa međunarodnim standardima.

Reforma krivičnog zakonodavstva Bosne i Hercegovine je završena

83) V. Alidžanović/ E. Musić, 375.

84) I. Turudić/ T. Pavelin-Borzić/ I. Bujas, 139.

85) H. Sijerčić-Čolić, „Zakoni o krivičnom postupku u svjetlu aktuelnih pitanja krivičnog pravosuđa u Bosni i Hercegovini - 15 godina od reforme krivičnog zakonodavstva“, *Pravo i pravda*, Sarajevo, Godina XVII, Broj 1., 2018., 16.

86) N. Pivić/ L. Zilić-Čurić, 660.

01.03.2003. godine, stupanjem na snagu Zakona o krivičnom postupku BiH⁸⁷, Krivičnog zakona BiH⁸⁸ i Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka BiH.⁸⁹

Dakle, sporazum predstavlja novinu u krivičnoprocesnom zakonodavstvu BiH. Pa s obzirom na ustavno uređenje Bosne i Hercegovine, pored već pomenutog Zakona o krivičnom postupku BiH (u daljem tekstu ZKP BiH), Zakon o krivičnom postupku Federacije BiH⁹⁰ (u daljem tekstu ZKP FBiH), Zakon o krivičnom postupku Republike Srpske⁹¹ (u daljem tekstu ZKP RS), te Zakon o krivičnom postupku Brčko Distrikta BiH⁹² (u daljem tekstu ZKP BD), također poznaju institut sporazuma o priznanju krivnje.

Do sporazuma o priznanju krivnje dolazi se nakon pregovaranja o uslovima priznanja krivnje između tužioca, s jedne strane, i optuženog/osumnjičenog odnosno njegovog branitelja sa druge. Ono što treba istaknuti jeste to da procesni zakoni ne propisuju uslove pod kojima se odvija pregovaranje, niti propisuju od koga treba doći inicijativa za pregovaranje, što znači da je navedeno ostavljeno na dispozitiv strankama.⁹³ Do sklapanja sporazuma može doći u bilo kojoj fazi postupka, uključujući i u postupku pred apelacionim vijećem. Po ovom modelu konsenzualne pravde, tužioc može predložiti izricanje kazne ispod zakonskog minimuma u zamjenu za priznanje krivnje od strane optuženog. U tom slučaju, osumnjičeni odnosno optuženi se odriče prava na suđenje i prava na ulaganje žalbe na krivičnopravnu sankciju koja mu se izrekne u presudi donijetoj nakon što

87) Zakon o krivičnom postupku BiH ("Sl. glasnik BiH", br. 3/2003, 32/2003 - ispr, 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009 - dr. zakon, 93/2009, 72/2013 i 65/2018)

88) Krivični zakon BiH ("Sl. glasnik BiH", br. 3/2003, 32/2003 - ispr., 37/2003, 54/2004, 61/2004, 30/2005, 53/2006, 55/2006, 8/2010, 47/2014, 22/2015, 40/2015, 35/2018, 46/2021, 31/2023 i 47/2023)

89) Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka „Službeni glasnik BiH“, broj 3/03, 21/03, 61/04, 55/05;

90) Zakon o krivičnom postupku FBiH ("Službene novine Federacije BiH", br. 35/2003, 56/2003 - ispravka, 78/2004, 28/2005, 55/2006, 27/2007, 53/2007, 9/2009, 12/2010, 8/2013, 59/2014 i 74/2020)

91) Zakon o krivičnom postupku RS ("Službeni glasnik Republike Srpske", 53/2012, 91/2017, 66/2018 i 15/2021)

92) Zakon o krivičnom postupku BD BiH ("Sl. glasnik Brčko distrikta BiH", br. 34/2013 - prečišćen tekst, 27/2014, 3/2019 i 16/2020)

93) N. Pivić/ L. Zilić-Čurić, 660.

sud prihvati sporazum.

Ukoliko osumnjičeni/optuženi pristane da prizna krivnju, tužioc može sa svoje strane ponuditi:

- a. izricanje kazne ispod zakonskog minimuma, primjenom odredbi o ublažavanju kazne (npr. za krivično djelo za koje je predviđena kazna za-tvora najmanje tri godine može mu ponuditi kaznu zatvora u trajanju jedne ili dvije godine i sl.)
- b. blažu vrstu kazne (npr. izricanje novčane kazne umjesto kazne zatvora) ili drugu vrstu krivično pravne sankcije (npr. uslovna osuda umjesto kazne zatvora ili novčane kazne)⁹⁴

Krivičnoprocesni zakoni u BiH taksativno propisuju da sud prilikom razmatranja sporazuma kumulativno provjerava⁹⁵: *a)* da li je do sporazuma došlo dobrovoljno, svjesno i sa razumijevanjem, kao i nakon upoznavanja o mogućim posljedicama, uključujući i posljedice vezane za imovinskopравни zahtjev i troškove krivičnog postupka; *b)* da li postoji dovoljno dokaza o krivici optuženog; *c)* da li optuženi razumije da se sporazumom odriče prava na suđenje i da ne može uložiti žalbu na sankciju koja će mu se izreći; *d)* da li je predložena sankcija u skladu zakonom; i *e)* da li je oštećenom pružena mogućnost da se pred javnim tužiocem izjasni o imovinskopravnom zahtjevu.⁹⁶

U BiH, egzistira samo nagodba o vrsti i visini krivične sankcije, ali je ona rezervisana za sva krivična djela bez ikakvih ograničenja, dakle bez obzira na težinu djela i visinu propisane sankcije.⁹⁷ Kada govorimo o transplatatima, a koji se najčešće preuzimaju iz anglo američkog pravnog sistema u evropsko kontinentalni, najčešće se to odvija na način da kada neka država preuzima neki institut, evo recimo sporazum, ona izvrši izvjesnu modifikaciju tog instituta. Odnosno u cilju što kvalitetnijeg prilagođavanja tog instituta na novom podneblju, ona ga prilagodi i izvrši određene izmjene kako bi polučio što bolje rezultate u praksi u novom

94) I. Jovović, „Sporazum o priznanju krivice – primjena u praksi“, *Uprava*, god 8. br. 2., Sarajevo 2017., 83.

95) Član 231. st 6. ZKP BiH, član 246. st. 6. ZKP FBiH, član 246. st. 6 ZKP RS-a, član 231. st. 6 ZKP BD BiH.

96) R. Janković, „Dovoljno dokaza o krivici kao uslov za prihvatanje sporazuma o priznanju krivice“, *Godišnjak fakulteta pravnih nauka*, god. 7., Br. 7., Banja Luka 2017., 217.

97) N. Pivić/ L. Zilić-Čurić, 661.

okolišu, u skladu sa vlastitom tradicijom, kulturom, običajima i sl. Tako da možemo reći da je neka reforma uspješna, samo ukoliko je određeni institut modificiran i prilagođen tom novom okolišu i ako je u suštini kompatibilan sa domaćom kulturom.

U BiH zakonodavci nisu ograničili sporazum u pogledu krivičnih djela nego su dopustili mogućnost sklapanja sporazuma i mogućnost izricanja kazne ispod zakonskog minimuma i za najteža krivična djela.⁹⁸ Pa tako, nameće se zaključak da je pred sudovima u BiH moguće sklopiti sporazum o priznanju krivnje čak i za najteže zločine propisane po međunarodnom pravu poput ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti. Ovo svakako, po mišljenju autora, predstavlja jedan od većih nedostataka ovog instituta. Možemo reći da je ovako regulisan institut veoma široko postavljen. Dakle, ne postoji nikakvo ograničenje prilikom sklapanja sporazuma kada je u pitanju težina krivičnog djela. Zaključak je da se pored već pomenutih međunarodnih zločina, sporazum može sklopiti i za ona najgnusnija krivična djela, poput silovanja, spolnog odnošaja s djetetom, teških ubistava, terorizma, čak i ona djela protiv integriteta BiH i sl. Dakle, čak i u onim najgnusnijim situacijama, osumnjičenom/okrivljenom stoji na raspolaganju sporazum i mogućnost da bude lakše kažnjen, nego što to zaslužuje.

Kao osnovni *ratio legis* uvođenja ovog instituta, navodi se to da pruža mogućnost bržeg okončanja (ne malog broja) krivičnih predmeta, te se promatra kao jedan od važnijih instrumenata djelotvornosti krivičnog postupka kao cjeline. Primjena ovog instituta smanjuje troškove krivičnog postupka, jer omogućava veću učinkovitost i ekonomičnost rada sudova u rješavanju predmeta, što ide u prilog ostvarenju ekonomskih principa racionalnosti i efikasnosti.⁹⁹ Pored toga, daje mogućnost da osumnjičeni/optuženi imaju pravo na suđenje bez odlaganja u razumnom roku, bez odugovlačenja i neizvjesnosti u pogledu trajanja postupka i dokazivanja činjenica koje nisu sporne. S ekonomskog stajališta, primjena instituta sporazuma o priznanju krivnje ima jasno i logično opravdanje jer predstavlja jeftiniji način da se dobije priznanje krivnje i da se okonča postupak.¹⁰⁰

98) *Ibid*

99) I. Jovović, 83.

100) K. Imamović-Čizmić/ A. Nikolajev, „Ekonomske aspekte sporazuma o priznanju krivnje – perspektiva tužitelja u Federaciji Bosne i Hercegovine“, *Policija i sigurnost*, godina 30., broj 1. Zagreb 2021., 34.

Ukoliko sud nakon preispitivanja prihvati sporazum, izjava optuženog unosi se u zapisnik i zakazuje se ročište za izricanje krivičnopravne sankcije. Odluka o prihvatanju sporazuma je konačna i Sud mora izreći krivičnu sankciju predloženu u sporazumu¹⁰¹. U suprotnom slučaju, odnosno kada sud odbaci sporazum, obavještavaju se strane u postupku i to se unosi u zapisnik, nakon čega se zakazuje glavni pretres i nastavlja postupak po optužnici. Prema odredbama svih Zakona o krivičnom postupku sudovi u Bosni i Hercegovini ne donose posebnu pismenu odluku o prihvatanju ili odbijanju sporazuma, niti je na ove odluke dozvoljena žalba.

5.1. Primjena sporazuma u praksi

U svrhu potpunijeg istraživanja i sticanja kompletnije slike o ovom institutu, autor je s ciljem da istraži obim upotrebe ovog instituta u praksi uputio zahtjev za pristup informacijama Općinskom sudu u Zenici, Kantonalnom sudu u Zenici i Kantonalnom tužilaštvu Zeničko-dobojskog kantona.

U želji za dobijanjem podataka, autor je posalo identične zahtjeve u sve tri institucije. U svrhu predstavljanja relevantnih, pouzdanih i ažuriranih podataka autor je u zahtjevu postavio sljedeća pitanja:

1. Koliko je u posljednjih 5 godina bilo ukupno predmeta koji su rezultirali sudskom presudom?
2. U okviru tog broja predmeta, koliko je bilo sklopljenih sporazuma o priznanju krivnje u posljednjih 5 godina?
3. Za koja krivična djela se sklapao sporazum o priznanju krivnje u posljednjih 5 godina?
4. Koje vrste krivičnih sankcija su korištene u sporazumu o priznanju krivnje, te u kojem rasponu u posljednjih 5 godina?
5. U kojoj mjeri su se ublažavale krivične sankcije prilikom sklapanja sporazuma o priznanju krivnje u posljednjih 5 godina?

U svom rješenju Tužilaštvo je navelo da ni pored uložених dodatnih napora nisu mogli pronaći tražene informacije. Naime, pretrage u TCMS sistemu (sistemu za automatsko upravljanje predmetima u Tužilaštvima) vrše se na osnovu tačno određenih podataka kao što su naziv krivičnog

101) *Ibid*, 85.

djela, ime i prezime prijavljene, osumnjičene ili optužene osobe ili podaci o određenom događaju. Sami podaci o sporazumima o priznanju krivnje se kao takvi ne mogu povući iz TCMS-a, bez ličnog, odnosno fizičkog uvida u predmet. A kako navode, obzirom da se radi u veoma velikom broju predmeta, a gdje bi dostavljanje traženih podataka zahtijevalo uvid u svaki predmet pojedinačno, nismo bili u mogućnosti pribaviti tražene informacije. Tako da kada je u pitanju kantonalno Tužilaštvo, autor nije dobio apsolutno nikakve informacije o traženim podacima.

Nakon neuspjelog pokušaja sa Tužilaštvom, autor je iste zahtjeve, nadajući se boljim odgovorima, uputio na pomenute sudove.

Općinski sud u Zenici, u svom Rješenju, odnosno odgovoru je djelimično odgovorio na postavljena pitanja. Naime, djelimično je usvojen zahtjev za pristup informacijama. U svom odgovoru navode da je pred ovim sudom u periodu od 01.04.2019. godine pa do 01.04.2024. godine, odnosno u periodu od 5 godina, na krivičnom referatu bilo 1289 predmeta. U odnosu na taj broj doneseno je 1246 presuda, a od kojih je 100 presuda doneseno na osnovu sporazuma o priznanju krivnje. Procentualno izraženo to iznosi 8,026%. Odnosno, 8,026% od ukupno donesenih presuda u posljednjih 5 godina, doneseno je na osnovu sporazuma. Složit ćemo se da to ne predstavlja neki veliki postotak.

U pogledu na pitanja pod rednim brojem 3., 4. i 5. zahtjev je odbijen, uz obrazloženje da se ne mogu dobiti tražene predmetne informacije, te da bi se to moglo dobiti samo uvidom u svaki pojedinačni predmet, a što bi zahtijevalo prekovremeno angažovanje zaposlenika suda.

Kada je riječ o Kantonalnom sudu u Zenici, možemo reći da je dao najpotpunije podatke. Naime, u svom odgovoru na postavljen zahtjev Kantonalni sud navodi da je pred njim u posljednjih 5 godina, odnosno u periodu od 01.04.2019. godine pa do 22.04.2024. godine, bilo ukupno 189 krivičnih predmeta u kojima je donesena presuda. U okviru toga, u 30 predmeta je donesena presuda kojom se izriče krivičnopravna sankcija predviđena sporazumom. Ukoliko, to procentualno iskažemo, to iznosi 15.873% predmeta koji su riješeni putem korištenja sporazuma o priznanju krivnje. Vidimo blago veću zastupljenost sporazuma, barem kada to procentualno posmatramo, pred Kantonalnim, nego Općinskim sudom u Zenici u posljednjih 5 godina, ali ipak ništa drastično.

U onim predmetima u kojima je presuda donesena na osnovu sporazuma, radilo se o krivičnim djelima iz člana 387. stav 2. (Nesavjestan rad u službi), člana 383. stav 1. i stav 3. (Zloupotreba položaja ili ovlaštenja), člana 384. stav 3. (Pronevjera u službi), člana 289. stav 2. (Razbojništvo), te člana 166. stav 1. (Ubistvo).

Po pitanju sankcija, u svom odgovoru, Kantonalni sud navodi da se raspon izrečenih krivično pravnih sankcija proteže od uvjetne osude gdje je utvrđena kazna zatvora od 6 mjeseci, sa rokom provjere od 1 godine, pa do kazne zatvora u trajanju od 6 godina.

Primjera radi, u jednom predmetu je za krivično djelo iz člana 383. stav 3. KZ FBiH osuđenoj osobi izrečena uvjetna osuda kojima se utvrđuje kazna zatvora u trajanju od 6 mjeseci sa rokom provjere od 1 godine, dok je za krivično djelo Zloupotreba položaja i ovlaštenja iz člana 383. stav 3. KZ FBiH propisano: „Ako je krivičnim djelom iz stava 1. ovog člana pribavljena imovinska korist koja prelazi 50.000 KM, učinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje tri godine.” Dakle, radilo se o kvalifikatornom obliku ovog krivičnog djela, gdje možemo vidjeti da je najniža propisana kazna zatvora bila tri godine, a iz navedenog vidimo koako su se zapravo stranke sporazumjele.

Kada je u pitanju najstrožija sankcija, radi se o predmetu u kojem je donesena presuda kojom se izriče krivično pravna sankcija predviđena sporazumom za krivično djelo ubistva iz člana 166. stav 1. KZ FBiH, osuđenoj osobi je izrečena kazna zatvora u trajanju od 6 godina. Odredbom člana 166. stav 1. KZ FBiH je propisano: „Ko drugoga usmrti, kaznit će se kaznom zatvora najmanje pet godina.“ Zanimljiv primjer, koji dokazuje da se čak i za ona najteža krivična djela stranke odlučuju na sporazumno okončavanje postupka.

Iz svega navedenog, vidimo da pomenuti sudovi koriste sporazum u praksi, ali ne možda u onoj mjeri u kojoj je to prvobitno zamišljeno. Sveukupno gledano, u posljednjih 5 godina, ne možemo reći da je sporazum čest način rješavanja krivičnih predmeta na ovom teritorijalnom području. Naprijed navedeni procenti svjedoče o tome, izuzetno je mali broj presuda donesenih na osnovu sporazuma, posmatrajući ukupan broj. Skromne brojke u neku ruku, s obzirom da se radi o institutu čija je svrha da se rastereti sudstvo, da se ubrzaju, odnosno skrate postupci, zatim tu je i eko-

nomski faktor, dakle brojne su prednosti ovog instituta, kojeg nažalost ne iskorištavamo u njegovom punom kapacitetu, naročito po pitanju onih lakših, jednostavnijih i jasnih krivičnih djela, odnosno predmeta.

6. Zaključna razmatranja

Možemo zaključiti da iako se radi o relativno mladom institutu, sporazum o priznanju krivnje, odnosno *plea bargaining*, danas je zastupljen i koristi se u velikoj većini svjestikih država. Dakle, iako se izvorno radi o klasičnom institutu anglo američkog pravnog sistema, recipiran je širom svijeta, uključujući time i zemlje evropsko kontinentalog pravnog sistema. Iako je prošao trnovit put do njegove legalizacije u SAD-a, nije nešto bolja situacija bila ni na području Evrope. Bio je tema kontroverznih rasprava i veoma često kritikovan od strane pravnih stručnjaka i teoretičara. Međutim, unatoč tome to nije spriječilo većinu Evropskih država da preuzme ovu vrstu konsenzualnog, skraćenog postupka u vlastita zakonodavstva, uz napomenu naravno da ga je svaka država prilagodila vlastitom podneblju, tu podrazumijevajući tradiciju, kulturu, mentalitet, strukturu stanovništva, te s obzirom na vrstu i motive kriminala u toj državi. Svrha i cilj recepcije ovog instituta je poprilično ista u svim državama. To su prije svega stvaranje efikasnijeg pravosuđa, zbog sve složenijih suđenja, rasterećenje sudova, ušteda budžetskih sredstava, izbjegavanje dugotrajnog kontradiktornog postupka usljed sve većeg broja procesnih prava optuženog, a svakako ide u korist kako tužiocima, koji se ne moraju zamarati prikupljanjem dokaza i dokazivanjem krivnje optuženog, tako i optuženicima koji imaju na raspolaganju mogućnost da budu blaže, često i dosta blaže, kažnjeni za počinjeno djelo.

Bosna i Hercegovina je isto tako preuzela ovaj institut u vlastito zakonodavstvo. To se desilo 2003. godine tokom reforme krivičnog zakonodavstva. Prije svega možemo reći da je u samim Zakonima dosta neprecizno određen po pitanju uslova o pregovaranju, nije navedeno ko je inicijator, pod kojim uslovima se odvija pregovaranje i sl. što znači da je strankama to ostavljeno na dispozitiv. Radi se o tome da tužioc može predložiti izricanje kazne ispod zakonskog minimuma u zamjenu za priznanje krivnje od strane optuženog. U BiH egzistira samo nagodba o vrsti i visini krivične sankcije, ali je ona rezervisana za sva krivična djela bez ikakvih ograničenja, dakle bez obzira na težinu djela i visinu propisane sankcije. Smatramo da bi izmjene mogle ići u pravcu ograničenja primjene

ovog instituta, npr. poput toga da se isključe krivična djela iz glave protiv spola i morala, da se npr. taksativno navedu krivična djela koja su isključena iz primjene ovog instuta poput npr. ubistva, terorizma i sličnih posebno senzitivnih i teških krivičnih djela ili da se jednostavno postavi granica kada su u pitanju propisane kazne, npr. da se ne može zaključiti sporazum za krivična djela za koja je zapriječena kazna zatovora veća od 5 godina, čime bi se isključila iz upotrebe sva teža i ozbiljnija krivična djela. U korist tome ide i to što su moguće situacije gdje će počinitelj nekog veoma teškog i gnusnog djela putem ovog instituta osigurati sebi dosta nižu kaznu od zapriječene, te proći dosta povoljnije nego li zaslužuje, te se može postaviti i pitanje da li je to zaista i pravično, naročito prema žrtvi i oštećenim.

Kada je u pitanju upotreba instituta u praksi na istaženom području, zaključujemo da je našao svoje mjesto, ali da se možda ipak ne iskorištava na adekvatan način s obzirom na sve pogodnosti koje nudi, a naročito govoreći po pitanju lakših krivičnih djela. Kantonalno Tužilaštvo često ide onim težim i dugotrajnijim putem, umjesto da pribjegnu sporazumu te samim time olakšaju posao i sebi, ali i sudu i osumnjičenom, odnosno optuženom. Gledajući procentualno iskazane brojeve, s obzirom na dobijene podatke, vidimo da su zaista slabi i u neku ruku zanemarljivi, a naročito ako ih dovedemo u kontekst sa SAD-om, gdje se između 90-95% predmeta riješi putem *plea bargaininga*.

Plea Bargaining

Summary

The plea agreement institute represents an arrangement between the accused or defendant and the prosecutor regarding the conditions of admitting guilt for the offense they are charged with, as established in our legislation. This institute, which remains relevant, is important to explore due to its increasingly widespread use in practice. The aim is to highlight the usefulness of this institute and present collected data on the extent of plea agreement usage in practice within the Zeničko-dobojski canton. This institute is not inherent to the original Bosnian-Herzegovinian criminal procedural legislation. It has been partially adopted from the Anglo-Saxon system, specifically from the legal system of the USA during the criminal law reform that concluded in 2003. The paper examines and analyzes the historical development and application of this institute primarily in US legislation, as well as how this institute has been accepted in countries with a European continental legal system, with a particular focus on Bosnian-Herzegovinian legislation. Furthermore, the paper investigates and collects statistical data related to the use of this institute in the Zeničko-dobojski canton, in cases handled by the Cantonal Prosecutor's Office. It explores and analyzes the formation of the plea agreement as such, the reception of this institute in Europe, and ultimately how Bosnia and Herzegovina has adopted the institute and the extent of its use specifically in the Zeničko-dobojski canton.

Keywords: plea agreement, criminal procedure, prosecutor, Anglo-Saxon system, European continental system.